

Tényleg feláldozta Jefte a lányát?

Dr. Jay Sklar ÓSZ professzor
„OT330 Fall 2007” kurzus
Covenant Theological Seminary
előadásjegyzetei alapján
Fordította és kiegészítette: Suhai György

Jefte, a Bírák 11:30-31-ben a következő fogadalmat tette, mielőtt harcba ment volna az ammóniakkal:

„Fogadalmat tett Jefte az Úrnak, és ezt mondta: Ha valóban kezembe adod az ammóniakat, akkor bármi jön ki elém házam ajtaján, amikor békeséggel visszatérek az ammóniaktól, az Úr é lesz az, feláldozom égőáldozatul.”

Amint az köztudott, Jefte egyetlen lánya jön ki háza ajtaján, amikor visszatér az ammóniak elleni harcból (11:34) és azt olvassuk: „Az pedig megtette vele azt, amit megfogadott.” (11:39) A mindannyiunkat foglalkoztató kérdés, hogy vajon tényleg feláldozta-e Jefte a lányát égőáldozatul, ahogy az első olvasásra tűnhet, vagy máshogy kell értelmeznünk a 39. verset. Erre a kérdésre keressük a választ jelen tanulmányunkban.

Milyen érvek szólnak a fenti értelmezés ellen?

1. *Úgy tűnik, hogy az Úr pozitívan reagál Jefte fogadalmára.*

*„Fogadalmat tett Jefte az Úrnak, és ezt mondta: **Ha valóban kezembe adod az ammóniakat,**... Fölvonult Jefte az ammóniak ellen, és megütöközött velük. **Az Úr pedig a kezébe adta őket.**” (11:30, 32)*

Jefte fogadalmának nyelvezete hasonló egy korábbi, az izraeliták által tett fogadalom nyelvezetéhez:

*„Ekkor fogadalmat tett Izráel az Úrnak, és ezt mondta: **Ha egyszer kezembe adod ezt a népet,** mindenestül kiirtom városait. **Az Úr meghallotta Izráel szavát, kezébe adta ezeket a kánaániakat,** és Izráel mindenestül kiirtotta őket és városaikat.” (Num 21:2-3)*

Mindkét esetben egy igaz, Isten előtt kedves ügy érdekében tesznek fogadalmat (a kánaániták kiirtása). Izrael esetében a fogadalom tartalma is egyértelműen Isten szerint való, hiszen Izraelnek pontosan ez volt az egyik küldetése. Isten ítéletének eszközei voltak a kánaáni népek kiirtására. Vajon Isten ilyen egyértelműen meghallgatta volna Jefte kérését is, ha nem lett volna kedves előtte fogadalmának tartalma, azaz ha Jefte emberáldozat bemutatása mellett kötelezte volna el magát, mely egyértelműen utálatos volt az Úr előtt (Lev 18:21; 20:2-5; Deut 12:31; 18:10)?

2. *Jefte lányának válaszában és az azt követő versekben a hangsúly a lány szüzességén van és nem az ő közelgő halálán.*

„Majd ezt mondta apjának: Csak azt az egyet tedd meg velem, hogy ne bánts engem két hónapig: hadd menjek el a hegyek közé **elsiratni leányságomat barátnőimmal!** Az apja azt felelte: **Menj!** És elbocsátotta két hónapra. Az pedig elment a barátnőivel **elsiratni leányságát** a hegyek között. Két hónap múlva visszatért apjához. Az pedig megtette vele azt, amit megfogadott. **A leány nem élt férfival.**” (11:37-39)

Erre még mindig mondhatja valaki azt, hogy Jefte lánya azt siratta el, hogy szűzen fog meghalni, azonban a szövegben nem az áll, hogy Jefte azért gyászolna, mert szűzen fog meghalni, hanem azért, mert *szűzen kell élnie*, amit az utolsó mondat is megerősít: „*a leány nem élt férfival.*” Tehát nem az áll itt, hogy a „*leány pedig szűzen halt meg.*” Vagyis, Jefte fogadalmának a következménye, a narrátor szerint, nem a lány életének elvesztése volt, hanem szüzességének megőrzése. Éppen ezért az írásmagyarázók többsége arra a következtetésre jut, hogy Jefte *a Szent hajlék szolgálatába adta a lányát, fogadalma teljesítéseként.*¹

3. *Mit kezdünk akkor azzal, hogy Jefte „égőáldozat” bemutatására tett fogadalmat?*

Ez valóban nyomós érvnek tűnhet, hiszen a Biblia sehol nem utal a templomi szolgálatba történő beállításra úgy, mint égőáldozat bemutatására. Azonban - egy régészetből vett alapelveket követve -, a bizonyíték hiánya nem feltétlenül jelenti a hiány bizonyítékát. Tehát ez önmagában véve nem lehet döntő érv amellest, hogy Jefte valóban emberáldozatot mutatott volna be fogadalma teljesítéseként. Nézzük meg tehát a további, rendelkezésünkre álló „bizonyítékokat.”

4. *Jefte maga mondja, hogy „az Úr lesz,” ami kijön a háza ajtaján.*

Jefte az Úrnak akarta szentelni, felajánlani azt, *ami* vagy *aki* az ajtón kijön. Az ősi szövegből nem derül ki, hogy Jefte egy állatra vagy emberre gondolt.²

5. *Jefte „teljes áldozatról” beszél.*

A Jefte által használt héber szó (עֹלָה) önmagában csupán annyit jelent, hogy „valami, ami felmegy” t.i. az oltárra, azaz *teljesen*, a maga egészében az Úrnak áldoztatik. A szó jelentése nem hordozza magában az elégetést.³ Bizonyára azért használja ezt a szót a héber Biblia az égőáldozatra, mert más áldozatokkal ellentétben, ez esetben a *teljes*

¹ Ld. pl. Keil & Delitzsch, *Judges*, 388.

² A vonatkozó névmás (אֲמִי) fordítható „ami”-ként vagy „aki”-ként is.

³ Ld. bővebben Keil & Delitzsch, *Judges*, 395.

áldozat az Úré volt (Lev 1:9, 13; 8:21) és nem különíthetett el belőle semmit magának a pap. A hangsúly tehát azon van, hogy Jefte az Úrnak való teljes felajánlását, teljes odaszánását fogadta meg annak, ami vagy aki a háza ajtaján kijön.

6. *A Szentírásban van arra példa, hogy valakit eszküvel ajánlottak az Úrnak a Szent hajlék szolgálatára.*

Anna, Sámuel anyja, a következő fogadalmat teszi:

„Seregek Ura! Ha részvétellel tekintesz szolgálólányod nyomorúságára, gondod lesz rám, és nem feledkezel meg szolgálólányodról, hanem fiúgyermeket adsz szolgálólányodnak, akkor egész életére az Úrnak adom, és nem éri borotva a fejét!” (1 Sám 1:11)

Tudjuk, hogy Anna a Szent sátor szolgálatára adta fiát, hogy ott töltse le egész életét. Ilyen formában teljesítette fogadalmát. (1 Sám 1:22)

7. *Tudjuk, hogy nők is szolgáltak a Szent sátornál.*

„Elkészítette a rézmedencét is, amelynek az állványa is rézből volt, azoknak az asszonyoknak a fémtükreiből, akik a kijelentés sátrának bejáratánál szolgáltak.” (Ex 38:8)

Később Éli főpap fiainak egyik vétke az volt, hogy *„azokkal az asszonyokkal hálnak, akik a kijelentés sátrának a bejáratánál teljesítenek szolgálatot.” (1 Sám 2:22)*

8. *Na de Jefte keservesen siratta a lányát (11:35).*

Igen, de ez még mindig nem bizonyítja, hogy Jefte a lánya közelgő halálát siratta. Hasonlóan nagy szomorúságot és fájdalmat jelenthetett neki annak tudata, hogy lánya végleg elhagyja őt, hogy élete hátralévő részét a Szent sátorban töltse, és így, utódja nem lévén, Jefte családja teljesen ki fog halni Izraelből.

9. *A lánya megölése Jeftét meglehetősen rossz színben tüntetné fel.*

Első olvasásra úgy tűnhet, hogy Jefte tette nagyon is összhangban van nem éppen makulátlan jellemével. A 11:3-ban a következőket olvassuk:

„Jefte elmenekült testvérei elől, és Tób földjén telepedett le. Gyülekezés népség verődött Jefte köré, és együtt portyáztak.”

Gyülevész népség, azaz kétes alakok, szedett-vedett csapat szerveződött Jefte köré. Ilyen emberekkel vette körül magát Jefte. Ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy Jefte maga is ilyen kétes alak lett volna.

- Amikor Dávid Saul elől menekült, ő is ilyen szedett-vedett emberkéekkel vette körül magát (1 Sám 22:2), ám ez nem jelentette azt, hogy Dávid jelleme is olyan lett volna, mint a köréje csoportosuló gyülevész népé.
- Amikor Jeftét „vezérré” teszik, azt olvassuk: „*Akkor elment Jefte Gileád véneivel. A nép pedig a maga fejévé és vezérévé tette őt. Jefte pedig mindezt elmondta az Úr színe előtt Micpában.*” (11:11) Ez a megállapítás Jeftét mindenképpen pozitív színben tünteti föl. Jefte istenfélő, az Úrral kapcsolatban élő ember volt. Számolt Isten jelenlétével, segítségével a vezetői tisztét illetően is.
- Jefte ammóniaknak adott válasza is ezt erősíti meg. A következőket mondja nekik: „*Az Úr, Izráel Istene, kezébe adta Izráelnek Szíhónt és egész népét, és megverték őket. Így vette birtokba Izráel azoknak az emóriaknak az egész földjét, akik azon a földön laktak... Azért ha az Úr, Izráel Istene, maga űzte ki az emóriakat népe, Izráel elől, te akarod azt birtokba venni?... Én tehát nem vétettem ellened. Te akarsz rosszat tenni velem azzal, hogy háborút indítottál ellenem. Az Úr, a bíró, ítéljen ma Izráel fiai és Ammón fiai között!*” (11:21, 23, 27)

Jefte szilárd, istenfélő jellemével, Istenhez való ragaszkodásával nem igazán fér össze, hogy egy olyan dolgot tegyen, ami utálatos Isten szemében (emberáldozat bemutatása), s mindezt Isten jóváhagyásával.

10. Mire emlékeztek négy napig minden évben Izrael lányai Jefte lányával kapcsolatban?

A 11:40 szerint „*évről évre elmennek Izráel leányai, és megéneklik a gileádi Jefte leányát, évente négy napig.*” Az ősi szövegben szereplő szó (הִנָּח) jelentheti azt, hogy „sirat,” „ünnepel,” „megemlékezik” vagy „gyászol.”⁴ A szintén ugyanezt a kifejezést tartalmazó 5:11 fényében a „megemlékezik” tűnik a legmegfelelőbb fordításnak. E szerint a 40. vers egyszerűen annyit jelenthet, hogy Izrael lányai évről évre *megemlékeztek* Jefte lányáról. Még ha „gyászolják”-kal fordítjuk is a héber szót, az sem feltétlenül jelenti azt, hogy a lány halálát gyászolták, hanem, ahogy maga Jefte lánya is tette, annak tényét „gyászolták” teljes együttérzésből,⁵ hogy Jefte lánya szűz maradt egész életében, azaz nem lett se férje, se gyereke, mely egy akkor élő nő számára igen nagy szégyennek és családi tragédiának számított. Tehát ebből a versből sem vonhatunk le semmilyen messzemenő következtetést Jefte fogalmának teljesítését illetően.

⁴ Brown, Driver, Briggs, *Hebrew and English Lexicon*, 1072.

⁵ A 37. versben egy másik héber szó szerepel (הִנָּח), ami annyit jelent, hogy „elsirat.”

11. Az égőáldozat csak hímnemű lehetett.

Talán az egyik legnyomósabb érv Jefte lányának tényleges égőáldozatként történő feláldozásával szemben az, hogy Mózes törvénye szerint az égőáldozat kizárólag hímnemű lehetett (Lev 1:3, 10), különben nem lehetett kedves Isten előtt. Jefte is hímnemben fogalmaz, amikor azt mondja, hogy „*bármi jön ki*” (11:31).⁶

12. Egy az elbeszélés műfajához kapcsolódó érv.

Végül, de nem utolsó sorban, a bibliai héber elbeszélésre jellemző,⁷ hogy amikor valami úgy történik, ahogy azt előzőleg megmondták vagy megfogadták, azt általában nem úgy jelzi az elbeszélő, ahogy azt mi várnánk, ti. hogy „és úgy történt, ahogy mondta,” hanem úgy, hogy *újra elismétli* azt, amit előzőleg mondott vagy fogadott valaki. Erre kiváló példa az izraeliták fent idézett fogadalomtétele, ahol pontosan ez történik:

„Ekkor fogadalmat tett Izráel az Úrnak, és ezt mondta: **Ha egyszer kezembe adod ezt a népet, mindenestül kiirtom városait.** Az Úr meghallotta Izráel szavát, kezébe adta ezeket a kánaániakat, és Izráel mindenestül kiirtotta őket és városaikat.” (Num 21:2-3)

Ha tehát Jefte valóban égőáldozatként áldozta volna föl a lányát, akkor azt a szentíró bizonyára valahogy úgy fogalmazta volna meg, hogy „Az pedig megtette vele azt, amit megfogadott. **Feláldozta a lányát égőáldozatul.**” E helyett azonban ezt olvassuk: „**A leány nem élt férfival.**” Ezzel pedig az elbeszélő azt adja tudunkra, hogy Jefte fogadalmának teljesítése nem lánya megölését, hanem annak szűzen maradását vont maga után.

Konklúzió

Jefte fogadalmának története emberáldozat bemutatását sejteti a felszínes olvasó számára. Ám ahogy a fenti érvek felsorolásából is kitűnik, a Szentírás nagyobb összefüggésének fényében, a közvetlen szövegösszefüggést, illetve a történet szövegtani részleteit figyelembe véve helyesebbnek tűnik, ha azt mondjuk, hogy Jefte fogadalma olyan formában teljesült, hogy lányát a Szent sátor szolgálatába állította, aki ennek következtében élete végéig szűz maradt.

⁶ Szó szerint „a kijövő, ami kijön” (אֲשֶׁר יֵצֵא אִתּוֹ), ami egy egyes szám, hímnemű participiumból és egy hímnemű igéből áll.

⁷ Ez az érv, melyet Dr. Brian Aucker ÓSZ professzorom hozott fel az egyik előadáson, további vizsgálatot igényel. Ezért is hagytam szándékosan a végére, és egyáltalán nem tekinteném perdöntő érvnek.

Mit tanulhattak ebből a történetből Izrael fiai?

Először is, Jefte meggondolatlansága óvatosságra kellett, hogy intse Izrael népet mindenféle esküt és fogadalomtevést illetően. Egyáltalán nem volt mindegy, hogy mihez hívják tanúul a Szent Istent. A prédikátor könyve is figyelmeztet erre:

“Ne beszélj elhamarkodottan, ne hirtelenkedd el az Isten előtt kimondott szavadat, mert Isten a mennyben van, te pedig a földön, ezért kevés beszédű légy!... Ha fogadalmat teszel Istennek, ne halogasd teljesítését, mert nem telik neki kedve az ostobákban. Teljesítsd, amit megfogadtál! Jobb, ha nem teszel fogadalmat, mint ha fogadalmat teszel, és nem teljesíted. Ne engedd, hogy beszéded vétekbe ejtsen téged, és ne mondd az Isten követének, hogy az csak tévedés volt.” (Préd 5:1, 3-5)

Másodszor, Jefte és lányának *hűsége* példaértékű kellett volna, hogy legyen Izrael számára. Ez az ugyanis, amire Izrael népének mindennél nagyobb szüksége volt ebben a történelmi helyzetben, a bírák időszakában. Vessük csak össze Jeftét (és lányát) Izraellel.

1. Mindketten Istenhez kiáltanak segítségért egy szorult helyzetben.
2. Az Úr meghallgatja kiáltásukat és megszabadítja őket.
3. Izrael sorozatosan elfordul szabadító Istenétől, ld. **10:11-14!**
4. Jefte és lánya ugyanezzel a kísértéssel szembesül ebben a nehéz lélektani pillanatban: maradjunk-e hűségesek az Úrnak tett fogadalomhoz, vagy szegjük meg azt és vegyük mi is semmibe szabadító Istenünket a nép többi tagjához hasonlóan?

Jefte és lánya viselkedése valóban példaértékű, hiszen a fogadalom megtartása világos bizonyítéka volt annak, hogy számukra az Istenhez való hűség sokkal többet jelentett, mint személyes kényelmük és nyugalmuk! Ráadásul Jefte lánya az, aki kifejezetten és határozottan ragaszkodik ahhoz, hogy apja maradjon csak továbbra is hűséges és kitartó abban, amit Istennek fogadott, még ha ez neki (a lányának) nagyon sokba is fog kerülni (11:36). Ha Jefte lánya valóban a Szent sátor szolgálatába állt, akkor akárhányszor ment valaki a Szent sátorhoz, Jefte lányának jelenléte mindig Isten iránti megalkuvás nélküli hűségére kellett, hogy emlékeztesse az illetőt.

Mit tanulhatunk mi Jefte fogadalomtételéből?

Jefte lányának fogadalma talán sokunk számára túlzásnak tűnik. Azonban Jefte lánya megértett valamit, amit sokan nem értünk és ezért nem veszünk komolyan, amikor az Úrnak bármiféle fogadást teszünk. Ő tisztában volt azzal, hogy ha egy fogadalom egyszer elhangzott, akkor annak megszegése nyílt hűtlenségnek számított volna Istennel szemben és számára a hűtlenség nem létező alternatíva volt. Még akkor is, ha ez neki nagyon sokba került.

Ami egykor a történet tanulsága lehetett Izrael számára, ugyanúgy számunkra is tanulság kell, hogy legyen. Isten ma is ugyanilyen, teljes szívvel történő odaszánást és megalkuvás

nélküli hűséget vár el tőlünk. Nem csak akkor, amikor bajban vagyunk és nem csak cserébe azért, hogy Ő segít rajtunk, hanem minden élethelyzetben. Ezt jelenti közösségben lenni Istennel: teljes odaszánás, kitartó szívbeli hűség, bármi áron.

Annyira más ez, mint ahogy mi gondolkodunk a keresztyénségről, a Krisztus követésről. A lényeg, hogy valamiképpen megtérjünk és bekerüljünk Isten országába. Egyszer megváltva, örökre megváltva! – hirdetjük fennhangon. Azonban amikor Jézus az Ő követéséről beszél valami egész mást mond:

"Ha valaki énutánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel naponként a keresztyét, és kövessen engem. Mert aki meg akarja menteni az életét, elveszti, aki pedig elveszti az életét értem, megmenti azt." (Lk 9:23-24)

Vagyis, aki Jézus tanítványának szegődik, az félre kell, hogy tegye minden egyéni igényét és kényelmét és naponként készen kell legyen arra, hogy akár az életébe is kerülhet az, ha hűséges akar maradni Krisztushoz. Ezt jelenti ugyanis a kereszt felvétele: halálra való felkészültséget, nem csupán problémák és nehézségek várását. Ez volt Jefe lányának a hozzáállása: teljes odaszánás Istennek. Erre lett volna mindennél nagyobb szüksége Izraelnek és erre lenne szükségünk nekünk is.